

Glimrende historiefortelling

Bo S. Lindberg

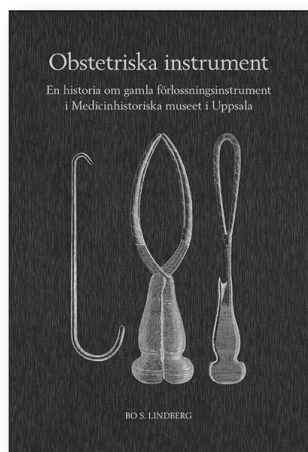
Obstetriska instrument. En historia om gamla förlossningsinstrument i Medicin-historiska museet i Uppsala

Uppsala: Uppsala universitet, 2019

169 s.

ISBN 978-91-506-2973-0

Michael 2021; 18: 424–5.

Medicinhistoriska museet i Uppsala eier en stor samling forlønningsinstrumenter, blant annet fødselstenger, bekken-målere, cervixdilatorer og fostermutilerende instrumenter. Kjernen i samlingen ble anskaffet i 1862, da professor i kirurgi og obstetrikk ved Uppsala universitet, Carl Benedict Mesterton (1826–89), kjøpte samlingen til professor i obstetrikk ved Karolinska Institutet i Stockholm, Magnus Christian Retzius (1795–1871). Ingen vet hvordan *hans* samling ble anskaffet, men Retzius var en høyt skattet lege med mange utenlandsopphold og tette forbindelser til ledende europeiske fødselsleger. Senere er det kommet til flere gjenstander i Uppsala som gaver fra leger og jordmødre.

Det er denne samlingen fødselslegen og medisinhistorikeren Bo S. Lindberg har skrevet om. Men han har gjort mer enn å lage en fortegnelse over forskjellige obstetriske instrumenter. Boken er samtidig en innføring i fødselshjelpens historie med hovedvekt på tengenes fremvekst og utvikling fra Chamberlens første tenger og gjennom 1700- og 1800-tallet. Den nyeste er Kristianialegen Christian Kiellands (1871–1941) fra 1908. Tangkonstruktørens navn og tang ledsages av korte, instruktive biografier, som gir en innføring i problemene i datidens fødselshjelp. Det forsterkes ytterligere ved et kapittel om de vansker som måtte overvinnes hvis bekkenet var for trangt eller hodet for stort til at barnet kunne fødes. Mors liv kunne stå i fare hvis hun ikke ble forløst, og dette var en tid der keisersnitt ikke var et alternativ. Fødselen kunne vare i dager med smertefulle rier, før en grep inn med perforatorier og diverse embryotomimetoder, noen av disse redskapene er også gjengitt i boken.

Museet eier over 90 tenger, men navnelappen var forsvunnet på nesten en fjerdedel. I boken er 17 fotografert, men ikke identifisert, til tross for intens innsats. Det er ikke vanskelig å forstå. Det er beskrevet over 600 tenger, fra de lange og store kontinentale til de korte, engelske. Tengene varierte i hode-, bekken- og perinealkrumning, i størrelse, skjeer, hals, lås, håndtak, osv. Noe av dette var reelle fremskritt, men de fleste var varianter uten praktisk betydning. Arbeidene for å lage bedre tenger skal imidlertid ikke underkjennes, en stor del av denne perioden var tungen det eneste redskap som kunne redde både mor og barn, når fødselen stoppet opp, og indikasjonfeltet var mye bredere enn det vi kjenner fra de siste 50 år. Utviklingen fremgår tydelig i boken, og det er gledelig og imponerende at godt over 70 av museets tenger er klassifisert. Foruten fotografiene, de aller fleste tatt instruktivt av Lindberg selv, er det gjengitt illustrasjoner fra opphavsmannens originalpublikasjoner, der de finnes, og fra annen relevant litteratur. Grégoires tang, som har en spesiell nordisk interesse, presenteres fra en annens bok fra 1746. Jens Bing (1707–54), som la den første tang i Danmark, og Johan Gottfried Erichsen (1713–68), som la den første i Norge, var begge elever av Grégoire (?–1751?) i Paris. I fotnoten til denne tungen viser Lindberg overbevisende sitt nøyaktighetsnivå.

Boken er en glede å lese. Den er oversiktlig, grundig og informativ. Fotografier og øvrige illustrasjoner er teknisk gode og får god plass. Når noe er så bra, ønsker man seg alltid mer. Jeg skulle ønsket et mer detaljert register, ikke bare et navnerregister. Til gjengjeld fikk jeg noe jeg ikke hadde ventet. Boken ligger fritt tilgjengelig på nettet (<http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1367545/FULLTEXT01.pdf>). Men det er en større fornøyelse å lese teksten mellom to permer. Boken er så flott satt opp, at også det tjener forfatter og forlag til stor ære.

Den obstetriske samlingen ved Universitetet i Oslo, deponert i Nasjonalt medisinsk museum, inneholder også et stort antall forløsningsinstrumenter. Det ville være en drøm å få en like kompetent presentasjon av den norske, som Lindberg her har gitt av den svenske samlingen.

Per E. Børdahl
pbordahl@online.no
Høvik